

TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLERİN MALİ DURUMU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Altuğ Murat Köktaş¹²⁸, Zeki Doğan¹²⁹, Ali Gökhan Gölçek¹³⁰

Özet

Ülkemizde yerel yönetimler tarihsel olarak çok eski yıllara dayanmamakla birlikte, son yıllarda geçirdiği değişiklikler göz önüne alındığında, eriştiği konum ve ulaştığı etkinlik noktasında yadsınamaz bir mesafe kat etmiştir. Özellikle gelişen belediyeçilik ile sunulan hizmet ağlarının genişliği, yerel yönetimlerin günümüzdeki önemini göstermektedir. Bu noktada yerel yönetimlerin finansman yapıları, sunulan hizmet kalitesini ve boyutunu belirleyen en önemli unsurdur. Yerel nitelikli gelirler, merkezi yönetimden aktarılan transferler ve edinilen borçlanmalar; yerel yönetimlerin kaynak büyüklüğünü oluşturmakta iken harcama kalemlerinin çeşitlilik göstermesi, mali yapıyı doğrudan etkilemektedir. Sosyal devlet anlayışı, hızlı şehirleşme, artan nüfus gibi etkenler, yerel yönetimlerin bütçeleri üzerinde yoğun baskı oluşturmaktadır. Yerel yönetimlerin mali yapısını belirleyen gelir, gider ve bütçe olmak üzere üç temel faktör bulunmaktadır. Çalışma kapsamında yerel yönetimlerin borçlanma yapıları da inceleneceğinden dolayı, belediye gelirleri ayrı bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda belediyelerin öz gelirleri, merkezden aktarılan pay ve yardımlar ile borçlanmalar, yerel yönetimlerin gelir kalemlerini; personel giderleri, mal ve hizmet alımları, cari transferler ile sermaye giderleri gibi kalemler de gider unsurunu oluşturmaktadır. Çalışmada yerel yönetim birimleri olan belediyelerin harcama ve gelirleri bağlamında, bütçe gelişmeleri ve borçluluk durumları analiz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yerel Yönetim, Mali Yapı, Yerel Yönetim Bütçesi, Türkiye.

Abstract

In our country, historically local governments based on the very old years. But considering the changes in the recent years, it has reached a significant progress in terms of the activity and location they reached. Especially the breadth of services networks serving with developing municipality shows the importance of local governments on nowadays. At this point, the financing structure of local governments is most important element in determining the quality and size of services offered. While local qualified revenues, transfer from central government and borrowings acquired constitutes the size of local governments resources, diversification of expenditure items has a direct impact on the financial structure. Factors such as understanding of the social state, rapid urbanization, increasing population puts intense pressure on the budgets of local governments. There are three basic factors that determines the financial structure of local governments: income, expenditure and budget. The municipal revenues have a separate place because borrowing structures of local governments will be examined in the scope of the study. In this context, municipalities' own revenues, the share and aid transferred from the center and borrowings constitute income items of the local governments; such items as personel costs, purchases of goods and services, current transfers and capital expenditures form expense element. In the study, budget developments and indebtedness of municipalities

¹²⁸ Doç. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü.

¹²⁹ Prof. Dr. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, zekidogan7@hotmail.com

¹³⁰ Arş. Gör., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, aligokhangolcek@gmail.com

which are the local administrative units is analyzed in the context of expenditure and revenues of municipalities.

Key Words: Local Government, Financial Structure, Local Government Budget, Turkey.

Giriş

Anayasa'nın 127. Maddesinde tanımlanan mahalli idare kavramı esas itibariyle yerel nitelikli ihtiyaçları dikkate almaktadır. Söz konusu maddeye göre “Mahallî idareler; il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir”. Bu bağlamda ortak nitelikli ihtiyaçların karşılanması, harcama yapmayı ve bunun karşılığında da harcamanın karşılığının bulunmasını ya da bir diğer deyişle finansman sorununu ortaya çıkarmaktadır. Kamu maliyesi literatüründe yeralan kamu harcaması ve kamu geliri kavramları, Merkezi Yönetim kuruluşlarına benzer bir biçimde yerel yönetimlerin de temel yaşamsal faaliyetleri arasında yer almaktadır. Bununla birlikte yerel nitelikli ihtiyaçların karşılanabilmesi, öncelikle hangi ihtiyaçların sunulması gerektiğini ortaya çıkarmakta ve bu ihtiyacın gerçekleşebilmesi için de gelir ayağının sağlanabilmesine odaklanmaktadır. Amaç fonksiyonu yeniden seçilebilmek olan politikacı, kamu harcamaları yoluyla vaatlerde bulunmakta ve oy maksimizasyonunu hedeflemekte iken, karşı tarafta yeralan gelir kaleminde kimi zaman sorunlar ortaya çıkmakta ve sonuç itibariyle bütçe açığı ve finansman problemleri yaşanabilmektedir. Çalışmanın odak noktası Türkiye'deki yerel yönetimlerin mali yapısıdır. Bu kapsamda birinci bölümde yerel yönetimler incelenecek ikinci bölümde ise çeşitli makro göstergeler yardımıyla yerel yönetimlerin mali yapısı analiz edilecektir.

1. Türkiye’de Yerel Yönetimler

Türkiye nüfusu, 31 Aralık 2017 tarihi itibariyle 80 milyon 810 bin 525 kişi olarak hesaplanmıştır. Bir önceki yıla göre yaklaşık olarak bir milyonluk bir artış yaşanmış ve yıllık nüfus artış hızı binde 12.4 olmuştur. TÜİK tarafından verilen söz konusu istatistiklere göre ise il ve ilçe merkezlerinden yaşayanların oranı ise % 92.5'tir. Diğer yandan belde ve köylerde yaşayanların oranı ise % 7.5 olarak hesaplanmıştır. Nüfusun % 18.6'sının ikamet ettiği İstanbul'da ise nüfus 15 milyon 29 bin 231 kişi olmuş ve en fazla nüfusa sahip il olarak birinci sırada yer almıştır. Bunu 5 milyon 445 bin 26 kişi ile Ankara, 4 milyon 279 bin 677 kişi ile İzmir, 2 milyon 936 bin 803 kişi ile Bursa ve 2 milyon 364 bin 396 kişi ile Antalya takip etmiştir. Bayburt ise 80 bin 417 kişi ile en az nüfusa sahip olan il olmuştur (TÜİK, 2018). Tablo 1, Türkiye’de 2007-2017 yılları için belediye sayısı ve nüfusunu göstermektedir.

Tablo 1. Belediye Sayısı ve Nüfusu, 2007-2017

Yıl	Belediye Nüfusu	Belediye Sayısı				
		Toplam	Büyükşehir	İl	İlçe	Belde ve İlk Kademe
2007	58 538 501	3 225	16	65	850	2 294
2008	59 093 094	2 954	16	65	892	1 981
2009	60 264 546	2 951	16	65	892	1 978
2010	61 571 332	2 950	16	65	892	1 977
2011	62 678 751	2 950	16	65	892	1 977
2012	63 743 047	2 950	16	65	892	1 977
2013	71 251 022	1 394	30	51	919	394
2014	72 505 107	1 396	30	51	919	396
2015	73 739 101	1 397	30	51	919	397
2016	74 911 343	1 397	30	51	919	397
2017	75 988 625	1 398	30	51	921	396

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) Sonuçları, 2007-2017

Tablo 1’de görüleceği üzere 2007 yılından itibaren belediye kapsamında yeralan nüfus sayısında artış yaşanmış ve buna bağlı olarak da belediyelerin yapısında değişikliklere gidilmiştir. Dolayısıyla yapılan yasal değişikliklerle kimi belediyeler kapatılmış, kimi belediyelerin de sorumluluk alanları genişletilmiştir. Ancak net bir biçimde görülmektedir ki belediyelerin hizmet götürmekle yükümlü olduğu kişi sayısı yıllar itibariyle artmaktadır. Örneğin TÜİK verilerine göre 2007 yılında belediye sınırlarında yaşayanların toplam nüfusa oranı % 83 iken 2017 sonu itibariyle yaklaşık olarak % 93’tür. Sonuç itibariyle bahse konu nüfus artışı, belediyelerin mali yapılarını doğrudan etkileyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim 2012 yılında gerçekleşen yasal değişiklikle birlikte Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa ve Van illerinde, sınırları il mülki sınırları olmak üzere aynı adla büyükşehir belediyesi kurulmuş ve bu illerin il belediyeleri büyükşehir belediyesine dönüştürülmüştür. Dolayısıyla Türkiye’de büyükşehir belediye sayısı 30’a çıkarılmış diğer yandan belde ve ilk kademe belediye sayısında ise azalış sağlanmıştır. 2017 yılı sonu itibariyle toplam belediye sayısı 1.398’dir.

Bununla birlikte Türkiye’de yerel yönetim kavramına bakıldığında ise belediye kavramından daha geniş bir yapının varlığı anlaşılmaktadır. Yerel yönetim kapsamındaki idareler geniş

anlamda; Belediyeler, İl Özel İdareleri, Belediyelere bağlı idareler, Mahalli idare birlikleri, kalkınma ajansları ve gençlik spor il müdürlükleri olarak tanımlanmaktadır. Maliye Bakanlığı söz konusu geniş anlamda tanımı kullanmakta, Kalkınma Bakanlığı ise; Belediye, İl özel idaresi ve bağlı idarelerin yanında doğal gaz işletmeleri ile İller bankasını da tanıma dahil etmektedir. Dolayısıyla adı geçen kuruluşların da eklenmesiyle Türkiye’de yerel yönetimlerin toplamı 20.629’dur (Yılmaz, 2017). 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununda ise mahalli idarenin; *“yetkileri belirli bir coğrafi alan ve hizmetlerle sınırlı olarak kamusal faaliyet gösteren belediye, il özel idaresi ve bunların kurdukları birlik ve idare”* biçiminde tanımlandığı görülmektedir.

2. Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Gelir Kaynakları

Literatürde genel olarak yerel yönetimlerin gelir kaynaklarının elde edilme yöntemleri üç ana başlık altında incelenmektedir. Bunlar; (i) Öz gelirler, (ii) Transferler ve (iii) Borçlanma gelirleridir. Belirli yasal dayanaklar bağlamında yerel yönetimlerin control yetkisine sahip olduğu gelirler, öz gelirler olarak ifade edilirken, merkezi yönetim tarafından yerel yönetimlere aktarılan kaynaklar ise transferler olarak tanımlanmaktadır. Borçlanma ise çeşitli kuruluşlardan sağlanan geçici ve maliyetli bir gelir kaynağı olarak değerlendirilebilir (Arıkboğa, 2016:277-79).

Türkiye’de yerel yönetimlerin gelir kaynakları, yukarıda ifade edilen başlıklar kapsamında incelenebilir. Yasal dayanağı Anayasanın 127. Maddesinde ifade edilen temel düşünceye göre *“Bu idarelere, görevleriyle orantılı gelir kaynakları sağlanır”*. Dolayısıyla yerel yönetimlerin gelir kaynakları; 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu, 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu, 5779 sayılı İl Özel İdareleri ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun gibi çeşitli kanunlar yoluyla düzenlenmektedir. Söz konusu gelir kaynakları, yerel yönetimlerin öz gelirleri arasında yer alırken bunlar; emlak vergisi ile çevre temizlik vergisi gibi vergilerden; işgal harcı ve inşaat harcı gibi harçlardan; yol, su ve kanalizasyon gibi harcamalara katılma paylarından; ve ücretler gibi diğer gelirlerden oluşmaktadır. Bunların dışında yerel yönetimlere genel bütçe vergi gelirlerinden çeşitli oranlarda transferler de verilmektedir. Örneğin Büyükşehir dışındaki belediyelerin genel bütçe vergi gelirlerinden aldığı pay % 1.50’dir.

Borçlanma gelirleri ise, yerel yönetimlerin diğer önemli gelir kaynakları arasında yer almaktadır. Türkiye’de 5393 sayılı ve 3.7.2005 Kabul tarihli Belediye Kanunu çerçevesinde yerel yönetimlerin borçlanmalarının yasal dayanağı belirlenmiştir. Bu bağlamda bahse konu kanunun *“Borçlanma”* başlıklı 68. Maddesine göre *“Belediye, görev ve hizmetlerinin gerektirdiği giderleri karşılamak amacıyla ... belirtilen usûl ve esaslara göre borçlanma yapabilir ve tahvil ihraç edebilir”*. Dolayısıyla finansman sorunu yaşayan ya da kendi kaynaklarıyla gerçekleştiremeyeceği çeşitli harcamalar için yerel yönetimler, merkezi yönetim gibi borçlanabilmekte ve harcamalarını finanse edebilmektedir.

3. Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Mali Yapısı

Mahalli idarelerin mali büyüklükleri dikkate alındığında, 2006 yılından 2018 yılına kadar gelir ve harcama kalemlerinde meydana gelen artış, dikkat çekicidir. 2006 yılında mahalli idarelerin toplam gelirlerinin GSMH’ya oranı yaklaşık olarak % 3 iken, bu oran 2018 yılı için % 3.41 olarak planlanmaktadır. Benzer biçimde harcama kalemlerine bakıldığında ise 2006 yılında GSMH’ya olan oran % 3.23, 2018 yılında ise % 3.85 olarak tahmin edilmektedir. Dolayısıyla mahalli idarelerin görev ve sorumluluklarında meydana gelen artışın yanı sıra

nüfus artışı ve diğer nedenlerle, mahalli idarelerin bütçesel büyüklüğü, genel yönetim bütçesi içinde artış eğilimindedir.

Tablo 2, Mahalli idarelerin 2006-2018 yılları için gelir ve gider durumlarını göstermektedir. Tabloda görüleceği üzere mahalli idarelerin 2006 yılında elde ettiği toplam gelirler 24.303 Katrilyon, toplam giderler ise 25.496 Katrilyon olarak gerçekleşmiştir. Yukarıda bahsedildiği gibi söz konusu tutarlar yıllar itibariyle harcama trendi göstermiş ve 2017 yılına gelindiğinde sırasıyla 100.5 Katrilyon gelir ve 113.8 Katrilyon harcama biçiminde hesaplanmıştır. 2010-2012 yılları arası ile 2014 yılında mahalli idarelerin toplam gelir ve gider farkları arasında müsbet fark varken diğer yıllarda ise bütçeler açık vermiştir. Örneğin 2018 yılı için planlanan toplam açığın GSMH'ya oranı % 0.45 olarak tahmin edilmektedir. Bu bağlamda mahalli idarelerin gelir ve gider farkları arasında ortaya çıkan fark, kamu kesimi finansman ihtiyacını da artırmakta ve finansman sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 2. Mahalli İdareler Dengesi (2006-2018)

	MİLYON TL												
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017 GT	2018 P
GELİRLER	24.303	26.906	30.519	32.153	38.183	46.558	51.745	61.328	68.110	78.136	87.162	100.534	117.404
Vergiler	15.313	16.930	20.012	20.559	26.424	31.365	34.610	40.530	48.080	56.892	63.485	73.257	85.697
Vergi Dışı Normal Gelirler	3.442	3.919	3.925	5.315	4.244	6.044	6.395	7.165	8.747	9.031	9.584	10.765	12.758
Faktör Gelirleri (Net)	4.726	5.666	6.000	6.279	7.282	8.911	10.740	12.370	11.283	12.213	14.094	16.512	18.950
Sermaye Transferi (Net)	822	390	582	0	234	238	0	1.263	0	0	0	0	0
HARCAMALAR	25.496	30.860	36.585	36.189	37.162	44.035	51.525	63.621	66.920	80.095	97.575	113.838	132.808
Cari Giderler	14.489	16.946	20.692	21.056	23.900	28.126	32.396	38.379	40.246	46.894	55.619	64.392	75.411
Yatırım Harcamaları	10.400	12.855	14.202	11.835	11.323	12.978	15.200	22.627	20.358	25.253	33.733	39.208	46.753
Sabit Sermaye	10.398	12.859	14.202	11.829	11.314	12.976	15.192	22.624	20.344	25.240	33.712	39.183	46.724
Stok Değişimi	2	-4	0	6	9	2	8	3	14	14	21	25	30
Cari Transferler	1.403	1.589	2.220	3.077	2.931	3.048	3.354	3.891	4.359	4.923	4.814	6.631	7.383
Kamulaştırma ve Sabit Değer Artışı	-795	-531	-528	-323	-991	-117	169	-1.275	-460	-511	-1.204	-1.082	-1.417
Sermaye Transferi (Net)	0	0	0	543	0	0	405	0	2.417	3.535	4.613	4.689	4.678
GELİR-GİDER FARKI	-1.193	-3.954	-6.066	-4.036	1.021	2.523	220	-2.293	1.190	-1.959	-10.413	-13.304	-15.404

Mahalli idarelerin elde ettiği gelirlere bakıldığında ise temel olarak vergi gelirlerinin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Buna göre 2006 yılında mahalli idarelerin toplam gelirleri içinde vergi gelirlerinin payı % 63'tür. Bu oran 2010 yılında % 69.2, 2014 yılında % 70.6 ve 2017 yılında da yaklaşık olarak % 73 olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla vergi gelirleri gibi olağan gelirlerin, toplam gelirler içindeki payının artması, mahalli idarelerin mali yapısı üzerinde oldukça önemlidir. Bununla birlikte mahalli idarelerin giderleri üzerinde yapılacak bir incelemede ise harcamaların yoğun olarak cari harcamalardan oluştuğu görülmektedir. Buna göre 2006 yılında yapılan toplam harcamalar içinde cari harcamaların payı yaklaşık olarak % 57'dir. Aynı dönemde yatırım harcamalarının payı ise % 40.7 olarak gerçekleşmiştir. 2017 yılında ise hesaplanan 113.838 katrilyonluk toplam harcamanın, 2006 yılına benzer biçimde % 56.5'i cari giderlerden oluşurken, yatırım harcamalarının payı ise % 34.4'e düşerek azalış göstermiştir.

Bütçe gelir ve giderleri arasında meydana gelen farkın bütçe açığı olduğu düşünüldüğünde, söz konusu farkın genel olarak borçlanma yoluyla finanse edildiği bilinmektedir. Dolayısıyla mahalli idareler, kendisine verilen yasal yetki çerçevesinde iç ve dış borçlanmaya gidebilmekte ve tahvil ihracı sağlayabilmektedir. Literatürde altın kural olarak tanımlanan ve yalnızca yatırım harcamalarının finansmanı için borçlanmaya gidilebilmesi olarak ifade edilen borçlanma mantığına göre, aslanan yatırım için borçlanmaktır. Ancak olağan gelirlerin yeterli olmadığı durumlarda yerel yönetimlerin de borçlanmaya sıklıkla başvurduğu ileri sürülebilir. Tablo 3, kamu kesiminin borçlanma gereğini ve finansmanını göstermektedir. Buna göre mahalli idarelerin özellikle 2016 yılında borçlanma ihtiyacının büyük oranda arttığı ve finansman ihtiyacı duyduğu görülmektedir.

Tablo 3. Kamu Kesimi Borçlanma Gereği ve Finansmanı

	2006	2010	2015	2016	2017 (1)	2018 (2)
Merkezi Yönetim Bütçesi	4.643	40.081	23.525	29.932	61.659	65.924
KİT	-3.725	-7.041	-1.597	-8.448	-2.872	5.338
-İşletmecisi	-1.327	-8.049	-1.046	-8.986	-3.107	5.127
-Özelleştirme Kapsa.Kuru.	-2.398	1.008	-551	539	234	211
Mahalli İdareler	1.193	-1.021	1.959	10.413	13.304	15.404
Döner Sermaye	-393	-1.425	497	-125	897	964
Sosyal Güv.Kuruluşları	-889	-346	-1.456	878	0	0
İşsizlik Sigortası Fonu	-5.704	-3.844	-11.681	-10.128	-12.841	-14.421
Fonlar	-9.030	-456	-10.416	4.181	11.241	-700
TOPLAM KAMU	-13.904	25.949	832	26.702	71.388	72.509
Toplam Kamu (Faiz+Özel. Hariç)	-49.016	-20.457	-42.340	-17.121	15.723	5.961

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı (2018 Yılı Programı).

(1) Gerçekleşme Tahmini (2) Program

(*) Negatif İşaret Fazlayı Göstermektedir.

Mahalli idarelerin borçluluk durumları, mali yapıyı etkileyen ve mali yapının sürdürülebilirliğini belirleyen temel unsurlardan biri olarak değerlendirilebilir. Buna göre borçlanma oranlarının artması, olağan gelirlerden olan vergi gelirlerinin daha büyük bir kısmının borç faizlerine gitmesine neden olacak ve sonuç itibarıyla mahalli idarelerin gerek hizmet sunumunu ve gerekse bütçe yapısını olumsuz etkileyecektir. Nitekim kamu kesimi borçlanma gereği içinde mahalli idarelerin borç göstergelerinin GSMH'ya oranına bakıldığında 2006 yılında % 0.2 iken 2018 yılı için planlanan % 0.4'tür (Kalkınma Bakanlığı, 2018). Dolayısıyla milli hasılaya oranla daha büyük bir boyutta borçlanma gereği görülmektedir. Tablo 4, Genel Yönetim Borç Stoğuna ilişkin verileri göstermektedir. Buna göre mahalli idarelerin borçluluk durumu 2006 yılından 2018 yılına kadar nominal düzeyde artış göstermiş ve 2017 yılı sonu itibarıyla 60.466 Katrilyon olarak hesaplanmıştır. Bu bağlamda mahalli idarelerin borçlanmaya daha fazla başvurmaları, kamu kesimi finansman ihtiyacı üzerinde olumsuz bir durum olarak dikkat çekmektedir.

Tablo 4. Genel Yönetim Borç Stoğu, (Milyon TL)

	2006	2010	2013	2015	2016	2017
Toplam Stok	352.633	464.964	567.918	646.472	738.501	877.944
Merkezi Yönetim	371.084	494.914	608.590	706.761	797.730	933.443
Yerel Yönetim	15.033	25.349	33.567	36.615	46.633	60.466
Sosyal Güvenlik Fonları	280	9	11	9	9	9
Sektörler Arası Konsolidasyon	-33.764	-55.308	-74.250	-96.914	-105.871	-115.975

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı İstatistikleri, 2018

Sonuç

Yaşanan nüfus artışına paralel olarak kamusal mal sunumunda yaşanan gelişme, kamu harcamalarını artırmakta ve bunun sonucunda da finansman ihtiyacı artmaktadır. Özellikle yaşanan ekonomik gelişme beraberinde mal ve hizmet sunumunda farklı talepleri gündeme getirmekte ve artık kamu kuruluşları gerçekleştirdiği faaliyetlerde kalite, çıktı, performans ve benzeri unsurlara dikkat ederek kamu kaynağının etkin, ekonomik ve verimli kullanımına odaklanmaktadır.

Türkiye’de mahalli idareler, topluma hizmet sunum noktasında yer alan önemli faktörlerden biridir. Toplumsal hayatın gündelik ihtiyaçlarının karşılanması genel olarak yerel yönetimler eliyle gerçekleştirilmektedir. Park, bahçe, ulaşım, kanalizasyon, su, ulaşım ve benzeri birçok hizmet, söz konusu idareler tarafından sunulmakta ve bu yönüyle gerçekleşen harcama ve gelir rakamları hizmetin boyutuna göre değişmektedir. Çalışma, mahalli idarelerin mali yapısını 2006-2018 dönemi için incelemiş ve mahalli idarelerin kamu maliyesi bakımından artan önemine değinmiştir. Bu bağlamda mahalli idarelerin gelir ve gider kalemlerinde yıllar itibariyle ortaya çıkan artış, kendisini finansman ihtiyacında da göstermekte ve borçlanma gereğinde artış görülmektedir. Mahalli idarelerin borçluluk düzeyindeki artış nedeniyle mali yapılarının bozulduğu ve sürdürülebilirliği açısından sorun teşkil edeceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Arikboğa, Ülkü (2016), "*Türkiye’de Belediyelerin Gelir Yapısı: Sorunlar Ve Çözüm Önerileri*", Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.13(33), Ss.276-297.
- Hazine Ve Maliye Bakanlığı (2018), Bütçe İstatistikleri, Hazine Ve Maliye Bakanlığı Yayını, Ankara.
- Hazine Ve Maliye Bakanlığı (2018), Genel Yönetim Borç İstatistikleri, Hazine Ve Maliye Bakanlığı Yayını, Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı (2018), Yıllık Program, Kalkınma Bakanlığı Yayını, Ankara
- Tüik - Türkiye İstatistik Kurumu (2018), 2007 - 2017 Yılları Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (Adnks) Sonuçları, Tüik Yayını, Ankara.
- Yılmaz, Hakkı Hakan (2017), Mahalli İdareler Maliyesi Ders Notları, Ankara Üniversitesi Yayını, Ankara.